

URBANNATUR VÝUČBA CEZ VÝSKUM, PRAX A MEDZINÁRODNÚ SPOLUPRÁCU

Katarína Kristiánová, Katarína Gécová, Eva Putrová

Spojenie výučby, výskumu a praxe predstavuje prínosy, ktoré sú rovnako užitočné pre študentov aj pre pedagógov. Benefity spojenia výučby, výskumu a praxe sú všeobecne uznávané a podporované vzdelávacími politikami a programami na nadnárodných aj národných úrovniach.¹ Lisabonský summit v marci 2000 podporil vytvorenie Európskeho výskumného priestoru, ktorý zlúčil výskumné a inovačné činnosti v rámci celej Európy. Jedným z cieľov 7. rámcového programu Európskeho spoločenstva pre vedu a výskum bola tvorba vedomostného trojuholníka: vzdelávanie – výskum – inovácia. Podpora týchto cieľov pokračuje aj v programe podpory výskumu a inovácií na roky 2014 – 2020 – horizont 2020.

VÝUČBA, VÝSKUM, PRAX A PROJEKT URBANNATUR

Aj medzinárodný projekt *urbANNatur* – *Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach*, synergickým spojením výučby, výskumu a praxe v medzinárodnom rozmere, znamenal významný prínos pre inováciu výučby v odbore krajinná architektúra na FA STU a významný prínos pre rozvoj výskumu v oblasti krajinskej architektúry na FA STU – výskumu problematiky rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach. Riešenie projektu prinieslo zaujímavé výsledky v podobe študentských prác. Pohľad mladých ľudí a ich kreativita vo forme návrhov rôznych

variantov prímestskej rekreácie v riešených areáloch vytvorili podklad na ich riešenie v praxi a overili tzv. *urbANNatur* stratégiu rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach. Možnosť participovať na medzinárodnom projekte, ako je *urbANNatur*, bola pre študentov zaujímavou skúsenosťou komunikovať v cudzom jazyku, využiť pri prezentácií tlmočníka, či reagovať na otázky pred väčším plénom.²

Projekt *urbANNatur* vznikol v spolupráci Magistrátneho oddelenia 49 – Lesný úrad a poľnohospodársky podnik mesta Viedeň a Mestských lesov v Bratislave a odpovedá na otázky vzťahov medzi antropogénnymi činiteľmi a prírodou. Hlavnou myšlienkou tejto cezhraničnej spolupráce bolo hľadať možnosti na vytvorenie atraktívnych rekreačných zón v rozrastajúcich sa mestských častiach a súčasne napomôcť zvýšeniu ochrany významných prírodných území v blízkosti miest. Cieľom projektu bolo vytvoriť nové rekreačné zóny vo vybraných lokalitách, v oblasti *Esslinger Furt*, ktorá hraničí s chráneným územím NATURA 2000 *Dunajské luhy* vo Viedni, a v oblasti *Krasňany* v Malých Karpatoch v Bratislave, rozvinutím stratégie pre koexistenciu ochrany prírody a rekreačné využitie. Cieľom bolo znížiť rušivý vplyv človeka na oblasti patriace do sústavy chránených území, vytvoriť ďalšie atraktívne rekreačné možnosti na okraji chránených oblastí, definovať

1 Stratégie rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach sa formovali v medzinárodnej spolupráci prostredníctvom série workshopov.
Foto: Eva Putrová, 2013

„nárazníkovú zónu“ a jej funkciu v okrajovom území medzi mestom a chránenými lokalitami, chrániť významné prírodné oblasti prostredníctvom lepšieho riadenia pohybu návštevníkov, zriadiť nové centrá prírodnej pedagogiky v nárazníkovej zóne, ktoré by priamo nadväzovali na vzniknuté rekreačné zóny a sprístupniť mestskému obyvateľstvu ďalšie priestranstvá na rekreáciu.³

Projekt bol financovaný v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko 2007 – 2013, z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Vedúcim partnerom projektu bolo Magistrátne oddelenie 49 – Lesný úrad a poľnohospodársky podnik mesta Viedeň, projektovým partnerom na slovenskej strane Magistrát mesta Bratislavy, príspevková organizácia Mestské lesy.

VÝSKUMNÁ ÚLOHA ROZVOJ REKREAČNÝCH AKTIVÍT V PRÍRODNE CHRÁNENÝCH ÚZEMIACH

Medzi významné súčasť projektu urbANNatur patrí aj výskumná úloha, ktorú spracoval kolektív pracovníkov Ústavu krajinnnej a záhradnej architektúry FA STU v Bratislave v spolupráci s odbornými pracovníkmi projektových partnerov. Spracovaním výskumnej úlohy Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach⁴ a koncepčných štúdií pre zvolené územia vo Viedni a v Bratislave bol poverený Ústav krajinnnej a záhradnej

architektúry FA STU v Bratislave. Koordinátorkou úlohy bola Ing. arch. Joana Holčíková, z Mestských lesov v Bratislave, garantom úlohy bol prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD., na spracovaní modelových riešení sa podieľali Ing. arch. Eva Putrová, PhD., Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD. a Ing. Katarína Gécová, PhD. Spracovateľmi modelových riešení boli študenti študijného programu Krajinná architektúra a krajinné plánovanie FA STU: Eva Báleková, Daniela Britvíková, Natália Cagaňová, Lenka Doležalová, Lenka Frialová, Pavol Gašpar, Lucia Hornáčková, Lenka Korbelová, Zuzana Kováčová, Anna Kubová, Marek Lečko, Lucia Ličková, Mária Majorošová, Michaela Mosná, Anna Novotná, Magdaléna Pastvová, Kristína Rusnáková, Lenka Serafinová, Jana Solárová, Lenka Šušorová, Michaela Švantnerová, Andrej Uhlíarik a študenti SvF STU, študijného programu Krajinnárstvo: Bc. Ida Furiková, Bc. Zuzana Karlubíková, Bc. Martin Ošust a Bc. Dominika Sabaková. Spracovanie výskumnej úlohy Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach sa opieralo o zázemie a o nadobudnuté skúsenosti a výsledky vedeckovýskumnej, tvorivej a pedagogickej činnosti pracovníkov Ústavu krajinnnej a parkovej architektúry FA STU venované problematike parkových lesov, respektíve lesoparkov a problematike rekreácie v krajinnom prostredí, v kontaktoch zónach sídel

a krajiny, ktoré boli aplikované pri spracovaní výskumnej úlohy.⁵

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PRE SPRACOVANIE VÝSKUMNEJ ÚLOHY

Skúmanie problematiky rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach je významným celospoločenským záujmom, keďže záujem obyvateľstva o uskutočňovanie rekreačných činností v krajinnom zázemí sídel narastá a tento nárast bude zrejme pokračovať aj v budúcnosti. Spoločnosť má záujem umiestniť rekreačné aktivity do kvalitného krajinného prostredia, no súčasne sa usiluje o ochranu prírody a krajiny v záujme zachovania ich podstatných hodnôt. Dostávame sa tu k zásadnému protirečeniu, ktoré prináša množstvo čiastkových a lokalizovaných konfliktov a problémov. Medzi najvýznamnejšie kvalitatívne znaky prostredia veľkých sídiel a sídelných aglomerácií bezpochyby patrí výskyt lesných spoločenstiev v ich katastrálnom území alebo v dotyku s ním. Les na území mesta alebo v jeho kontaktovej zóne, teda na rozhraní sídelnej a mimosídelnej krajiny, je mimoriadne cennou súčasťou krajinnnej štruktúry s nesmiernym potenciálom pre rozvoj rekreačných činností mestského obyvateľstva. Lokalizácia rekreačných aktivít v lesnom prostredí však naráža na sústavu limitov, ktoré vyplývajú zo stavu prírodných spoločenstiev a v konečnom dôsledku majú ochrániť

2 Pre jednotlivé lokality boli spracované analýzy súčasného stavu územia – analýzy širších vzťahov, funkčno-prevádzková a územno-technická analýza, kompozičná analýza, analýza prírodných prvkov a vegetácie, analýza problémov. Príklad analýzy prírodných prvkov lokality Esslinger Furt vo Viedni, ktorú spracovali Zuzana Kováčová a Andrej Uhliarik, konzultantky Ing. arch. Eva Putrová, PhD. a Ing. Katarína Gécová, PhD. Zdroj: Archív Ústavu krajinej a záhradnej architektúry FA STU

3 Príklad komplexného návrhu pre lokalitu Esslinger Furt vo Viedni pod názvom Dunaj – spracovali: Marek Lečko, Kristína Rusnáková, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová. Návrh získal Cenu doc. Milana Kodoňa v akademickom roku 2010/2011. Zdroj: Archív Ústavu krajinej a záhradnej architektúry FA STU

kvalitu lesného prostredia pred narastajúcim civilizačným tlakom. Strategické riešenia na optimálne uplatnenie lesa v štruktúrach osídlenia možno dosiahnuť prostredníctvom cielavedomého výskumu a uplatnenia nástrojov územného a krajinného plánovania.⁶

Pre spracovanie výskumnej úlohy bol dôležitým terminologický súbor základných pojmov, ktoré sa považujú za kľúčové slová: *rekreačné aktivity, rozvoj rekreačných aktivít, prírodne chránené územie, les, parkový les, prímestský rekreačný les, lesný park, lesopark, nástupný, centrálny priestor lesoparku* či *hraničné územie*.⁷

Pod pojmom *rekreačné aktivity* rozumieme súbor činností človeka, pri ktorých sa obnovujú telesné a duševné schopnosti človeka a jeho schopnosť a pripravenosť pre ďalšie životné procesy. Medzi rekreačné aktivity zaraďujeme najmä tie činnosti, pri ktorých sa človek pohybuje, respektíve vlastným pohybom musí dosiahnuť priestor,

v ktorom sa rekreačná aktivita uskutočňuje. Opozitom uvedeného pojmu je *rekreačná pasivita*, teda kludový stav človeka v prostredí, ktoré umožňuje uskutočnenie rekreačných činností.

Pod pojmom *rozvoj rekreačných aktivít* rozumieme zlepšenie, respektíve rozšírenie priestorových podmienok a možností pre súbor rekreačných činností, rozšírenia spektra rekreačných činností v jestvujúcom alebo novom priestore.

Pod pojmom *prírodne chránené územie* rozumieme vymedzenú časť územia (územný segment), na ktorom sa uplatňujú regulatívy a opatrenia stanovené v legislatíve ochrany prírody a krajiny. Pre vybrané modelové územie vo Viedni bol legislatívnym východiskom súbor právnych dokumentov platných na území Rakúska, legislatívnym východiskom pre spracovanie výskumnej úlohy v podmienkach SR bol súbor aktuálnych právnych

dokumentov – zákonov, ktoré pokrývajú sledovanú problematiku v slovenských podmienkach, ako napríklad zákon o lesoch č. 326/2005 Z. z. v znení neskorších úprav alebo zákon o ochrane prírody a krajiny č. 543/2002 Z. z. v znení neskorších úprav. V slovenských podmienkach je predmetom ochrany prírody a krajiny celé štátne územie, miera ochrany je diferencovaná v piatich stupňoch. Sledované územie Mestských lesov v Bratislave je súčasťou Chránenej krajinnnej oblasti Malé Karpaty.⁸

Les chápeme ako rozsiahly súvislý súbor rastlín prevažne stromovitého vzrastu, z biologického hľadiska ho treba chápať ako súbor rastlinných a živočíšnych organizmov, teda biocenóz, ktorých determinantom sú drevinové stromovitého vzrastu⁹ alebo ako spoločenstvo organizmov, v ktorom prevládajú dlhoveké drevinové vytvárajúce etážovo stupňované porasty.¹⁰

Parkový les chápeme v širšom ponímaní ako upravený les, ktorý slúži prevažne na rekreačné a liečebné účely, má rôznu podobu od najprirodzenejších krajinných prvkov v chránených oblastiach až po parkové lesy pretvorené podľa kompozičných zásad parkovej tvorby. V užšom zmysle slova ide o les osobitného určenia, ktorý je upravený podľa kompozičných princípov sadovníckej tvorby do tej miery, že si ponechal hlavné výrazové prvky – zápoj, drevinovú skladbu a podobne. Ak je les natoľko pretvorený, že stratil hlavné výrazové prvky lesa a z kompozičnej stránky je viac podobný parku v sídle, možno ho označiť pojmom *lesný park*.¹¹

Lesný park, lesopark je pretvorený pôvodný les, ktorý nemá hlavné výrazové črty lesa (zápoj, drevinová skladba), je situovaný v záujmovom území sídiel, kde sa sústreďuje tlak návštevníkov, spoločenstvá lesných drevín sú pôvodné alebo pozmenené výsadbou domácich a zdomácnených druhov, porasty drevín sú viac uvoľnené, využíva sa exteriérová hodnota drevín (habitus, textúra, farebnosť), pomer otvorených a porastených plôch sa pohybuje v rozpätí 1 : 5 – 10 v prospech porastených plôch, otvorené priestory tvoria najmä extenzívne obhospodarované lesné lúky s prirodzeným vegetačným krytom, kde sa uskuťňuje väčšina rekreačných a športových činností, ich súčasťou sú miesta priehľadov a krajinných výhľadov, ďalej sústava miestnych vodných tokov a sieť komunikácií.¹²

Prímestský rekreačný les sa nachádza v záujmovom území sídiel a sídelných aglomerácií, je ľahko dostupný prostriedkami mestskej hromadnej dopravy, je vybavený na realizáciu najmä krátkodobých foriem rekreačnej činnosti, pre ktoré nie sú priestory na území vlastného sídla.¹³

V krajinnnej štruktúre parkových lesov a lesoparkov sa uplatňujú spravidla priestorové prvky: *voľná plocha* – otvorené priestranstvo bez drevinových porastov s prirodzenou bylinnou vegetáciou, *rozvoľnený les* – polootvorené priestranstvo so zriadeným drevinovým porastom, riedkolesie, súvislý les – súvislý drevinový porast s prekrývajúcimi sa korunami, zápoj.

Nástupný, centrálny priestor lesoparku je vymedzený priestor, v ktorom sa sústreďuje podstatná časť vybavenosti lesoparku, služby pre návštevníkov (gastronómia, relax, šport, edukácia), východisko, respektíve križovatka turistických trás, sofistikovaný systém obsluhovej motorickej dopravy, vzťah k zástavkám verejnej dopravy.

Pod pojmom *hraničné územie* chápeme vymedzený priestor spravidla pásového tvaru, situovaný v polohách medzi sektormi súvislého osídlenia (urbanizované územie) a prírodne chráneným veľkoplošným územím (chránená krajinná oblasť, národný park), súčasť rozhrania medzi osídlením a mimosídlnou krajinou (marginálna, kontaktná zóna) s potenciálom zachytenia tlaku návštevnosti, orientovanej do prírodne chráneného územia.

Zdrojom východiskových poznatkov boli aj publikované vedecké a odborné práce, ktoré sa zaoberajú problematikou lesov a lesného hospodárstva so zreteľom na spektrum aktivít využívania lesov osobitného určenia vrátane rekreačných aktivít.¹⁴

PROGRAM A CIELE SPRACOVANIA VÝSKUMNEJ ÚLOHY – METÓDY SPOJENIA VÝUČBY A VÝSKUMU

Výskumná úloha bola zameraná na hlbšie skúmanie problematiky rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach, pričom všeobecne uvedená téma sa v práci orientovala na vytypované územia v prímestských lesoch hlavných miest Rakúska a Slovenska, ktoré podliehajú legislatíve ochrany prírody (Bratislava) alebo sú súčasťou hraničného územia v dotyku s chráneným územím (Viedeň).

Program spracovania výskumnej úlohy inovatívne spojil metódy výučby a výskumu a pozostával z:

- rekapitulácie teoretických a experimentálnych poznatkov spracovateľa, ktoré boli získané doterajšou vedeckovýskumnou a tvorivou projektovou činnosťou,
- zaradenia vytypovaných modelových území v správe Mestských lesov v Bratislave a vo Viedni do systému zadaní ateliérovej tvorby v študijných programoch FA a SvF STU, ktoré gesturuje Ústav krajinnnej a záhradnej architektúry FA STU,
- terénneho prieskumu vytypovaných lokalít,
- kompletizácie mapových a textových podkladov pre spracovanie modelových riešení,
- spracovania modelových riešení pre vytypované lokality v Bratislave a vo Viedni v rámci predmetov Ateliérovej tvorby uvedených študijných programov,
- účasti pracovných skupín spracovateľa na pravidelných spoločných workshopoch projektových partnerov v Bratislave a vo Viedni, zameraných na stanovenie stratégií rozvoja a prezentáciu alternatívnych modelových riešení,
- vyhodnotenia modelových riešení a ich písomnej charakteristiky,
- spracovania záverov a odporúčaní pre rozvoj rekreačných aktivít vo vytypovaných lokalitách prímestských lesov v Bratislave a vo Viedni,
- výstavy modelových riešení v Bratislave a vo Viedni,
- adjustácie výskumnej úlohy.¹⁵

Ciele spracovania výskumnej úlohy boli rozčlenené a transformované do významovo príbuzných rovín. V prognostickej rovine bolo cieľom znížiť zaťaženie prírodne chránených území formami riadeného manažmentu povedomie obyvateľstva. V plánovacej rovine bolo cieľom situovať rekreáciu na vyvážených okrajových polohách (sídla a lesa) a ponúknuť pestrú škálu aktivít, rozvíjať funkcie zelených plôch v rámci územných plánov obidvoch hlavných miest, vytypovať vhodné polohy na sústredenie viacerých rekreačno-záujmových aktivít a hľadať invenčné riešenia, nové alebo tradičné aktivity v harmonickom zlúčení s prírodou. V rovine medzištátnej spolupráce bolo cieľom hľadať riešenia spoločných problémov

4 Príklad komplexného návrhu pre lokalitu Esslinger Furt vo Viedni s názvom Krajina ako mozaika – spracovali: Jana Solárová, Michaela Švantnerová, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD.
Zdroj: Archív Ústavu krajiny a záhradnej architektúry FA STU

a prispôbené ich aplikovať na obidvoch stranách v relevantných lokalitách.

CHARAKTERISTIKA LOKALÍT PRE MODELOVÉ RIEŠENIA

Zadania lokalít pre modelové riešenia úlohy vo Viedni a v Bratislave pripravili partneri projektu medzinárodnej spolupráce urbAN-Natur, organizácie: Mestské lesy Bratislava a Mestské lesy Viedeň. Vo Viedni bola vybraná lokalita **Esslinger Furt**, hraničné územie Lobau, v Bratislave, v Krasňanoch, bola vybraná lokalita bývalého muničného skladu a voľnočasový areál pri Horárni, v lokalite na Kamzíku centrálna časť rekreačnej oblasti. Bola spracovaná charakteristika lokalít v členení na priestorové vzťahy, determinanty, problémy a výzvy, ktoré v hutnej skratke predstavujú súbor určujúcich a podmieňujúcich činiteľov pre ďalší rozvoj lokalít a slúžia ako východisko pre modelové riešenia. Charakteristika lokalít sa opiera o výsledky terénneho prieskumu, ktorý vykonali garanti spracovania výskumnej úlohy a študenti pod vedením pedagógov.¹⁶

Lokalita **Esslinger Furt** je súčasťou hraničného územia Lobau, ktoré sa nachádza vo východnej časti územia mesta Viedeň medzi rozsiahlym územím Národného parku Dunajské luhy a osídleným územím mesta. Lokalita je z hľadiska priestorových vzťahov prvkom sústavy plošných segmentov „zelené“ v hraničnom území, ktoré sú navzájom prepojené pásmi sídelnej zelene a alejami. Lokalita leží neďaleko ťažiskového segmentu hraničného územia Zelený stred. Vo východnom cípe lokality sa nachádza jeden zo vstupov do územia národného parku. Národný park Dunajské luhy je situovaný v oblasti pôvodných pridunajských lužných lesov a je súčasťou „zeleného pásu“ mesta Viedeň. Národný park Dunajské luhy má diferencovanú krajinnú štruktúru (lužné lesy, trvalé

trávne porasty, vodné plochy dunajských ramien, poľnohospodársky využívané plochy), ide o sústavu ekologicky citlivých prírodných biotopov a biotopov kultúrnej krajiny s ekonomickým a spoločenským využitím. Hraničné územie Lobau je dlhodobo ekonomicky a spoločensky využívaná časť územia (poľnohospodárstvo, ekologické poľnohospodárstvo, voľnočasové rekreačné a oddychové aktivity) medzi rýchlo sa rozvíjajúcimi segmentmi osídlenia prevažne s obytnými funkciami vo forme malopodlažnej zástavby a územím Národného parku Dunajské luhy (predpokladá sa tu prírastok 20 000 obyvateľov a 20 000 pracovných miest). Hraničné územie Lobau je v územnoplánovacích zámeroch mesta Viedeň určené pre rozvoj rekreácie vo forme rozptýlených rekreačných lokalít s kvalitným lineárnym prepojením. Hraničné územie Lobau má perspektívne pôsobiť ako „nárazníková zóna“ medzi segmentmi osídlenia a územím národného parku, ktorá bude prostredníctvom lokalizovaných aktivít tmiť záujem návštevníkov o vstup na chránené územie národného parku. Lokalita **Esslinger Furt** je vo vlastníctve mesta Viedeň, v súčasnosti sa využíva na účely ekologického poľnohospodárstva, pôvodne bola súčasťou lužnej oblasti s dunajskými ramenami (obrys pôvodnej ramennej sústavy znázorňuje topografická mapa územia).

Riešenie lokality determinujú susediace funkčné plochy (zo severu – osídlená oblasť s malopodlažnou obytnou zástavbou Essling, parková ulica Kirschenallee, zo západu – poľnohospodárske plochy, orná pôda, úžitková komunikácia, z juhu – brehové porasty vodných plôch Oberleitner Wasser a Gross Enzersdorf), prírodné faktory (relieף terénu, brehové porasty, vodný tok – ramená Dunaja), stresové civilizačné faktory (lokalitu pretína v pozdĺžnom smere línia vzdušného elektrovodu s obmedzujúcim vplyvom

na perspektívne využitie a výsadbu drevín), a využiteľné civilizačné prvky (určený vstup do národného parku, premostenie vodného toku, orientačné tabule, reštaurácia pri vstupe). Ako problémy boli identifikované: poloha (v dotyku s brehom vodného toku), kapacita parkoviska pri vstupe na územie národného parku, nevhodný stav prvkov a objektov vstupného priestoru do národného parku a permanentné využívanie priestorov národného parku na venčenie psov a pikniky.

Výzvy za návrh riešenia územia zahŕňajú: posilnenie ochrany územia národného parku prostredníctvom čiastočného zachytenia návštevnosti na území lokality, využitie územia lokality na vybudovanie atraktívnej rekreačnej zóny s viacfunkčným profilom (pohybové a oddychové aktivity, prírodná pedagogika, venčenie psov, občerstvenie) a sieťou diferencovaných pohybových trás (jogging, cyklotrasy, jazdecký koridor), prepojenie funkčných priestorov lokality s parkovou ulicou Kirschenallee, návrh kapacitného parkoviska pre návštevníkov lokality a národného parku, artikuláciu vstupného priestoru na územie národného parku a vyjadrenie rozdielneho rázu územia národného parku a hraničného územia Lobau.

Lokalita **Bratislava Krasňany, bývalý muničný sklad a voľnočasový areál pri Horárni**, predstavuje z hľadiska priestorových vzťahov dve priestorovo autonómne časti. Obidva areály prepája pôvodný lesný porast vo svahovitom teréne so značným prevýšením. Ďalším spojovacím prvkom je koridor Peknej cesty, ktorý vedie z údolných polôh zóny Krasňany a stúpa až po hranicu lesoparku pri Horárni. Areál bývalého muničného skladu je situovaný v zarezanom údolí s horským potokom, väčšinu územia pokrýva súvislý lesný porast bez znakov pravidelného obhospodarovania, v dolnej časti pri objekte starej horárne sú zachované zvyšky kultúrnej

Výzvami riešenia je vytvoriť koncepciu viacúčelového strediska rekreácie v chránenom prírodnom prostredí s celoročným využitím, prestavať a doplniť objekty služieb, vyriešiť otázky prístupnosti lokality pre motorizovaných a nemotorizovaných návštevníkov, stanoviť možnosti a limity ďalšej prevádzky účelových areálov, ako aj koncepcná príprava regenerácie prestarnutých lesných porastov, harmonizačná remodelácia dotknutého prírodného prostredia a funkčná reprofilácia oploteného areálu Mestských lesov.

VÝSLEDKY – CHARAKTERISTIKA MODELOVÝCH RIEŠENÍ

V zmysle stanoveného programu prác bolo v rámci predmetov ateliérovej tvorby, gesťtorovaných v akademickom roku 2010/2011 pracovníkmi Ústavu krajiny a záhradnej architektúry FA STU, spracovaných niekoľko alternatívnych modelových riešení, ktoré priniesli viacero pozoruhodných podnetov pre pripravované projektové riešenie zvolených území vo Viedni a v Bratislave.¹⁷

Pre lokalitu **Esslinger Furt, Viedeň, hraničné územie Lobau**, bolo vypracovaných 5 návrhov, spracovaných ako krajinnársko-architektonické štúdie: *Energia kruhu* – spracovali: Daniela Britvíková, Lenka Frialová, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD., *Mesto a príroda* – spracovali: Mária Majorošová, Lenka Serafínová, konzultantka: Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD., *Brod – prechod*, spracovali: Zuzana Kováčová, Andrej Uhliarík, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD., *Dunaj* – spracovali: Marek Lečko, Kristína Rusnáková, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD., *Krajina ako mozaika* – spracovali: Jana Solárová, Michaela Švantnerová, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD.

Všetky návrhy zohľadnili charakteristické znaky lokality **Esslinger Furt**, jej priestorové vzťahy, determinanty, problémy a výzvy, ako súbor určujúcich a podmieňujúcich činiteľov pre návrh riešenia. Zásadným prínosom všetkých návrhov je návrh nového nástupného centra so širšou ponukou atraktívnych rekreačných a edukačných aktivít pri vstupe do územia Národného parku Dunajské luhy s cieľom redukcie masívnej návštevnosti priamo v území národného parku. Vo všetkých alternatívach sa prejavuje snaha o elimináciu nepriaznivého vplyvu elektrovodu

na prostredie, buď prostredníctvom sústavy ochranných technických prvkov, alebo vhodnou dislokáciou aktívnych priestorov lokality mimo línie elektrovodu. Alternatívne modelové riešenia prezentujú návrhy viacfunkčnej štruktúry v lokalite v snahe skĺbiť návrh programu voľnočasových aktivít s programom environmentálnej pedagogiky, pričom priestorové usporiadanie lokality sa v návrhoch diferencuje v súvislosti s prijatou filozofiou riešenia. V predložených modelových riešeniach sa v súvislosti s navrhovanou funkčnou štruktúrou objavujú alternatívne názory na kapacitu a rozloženie parkovísk pre návštevníkov, pričom sa preferujú polohy medzi osídleným územím a líniou elektrovodu v komunikačnom vzťahu s rešpektovaným jestvujúcim vstupom do národného parku. V územnom segmente medzi elektrovozom a brehovými porastmi dunajského ramena sa rozmiestňujú náučné a zážitkové aktivity v pôsobivej modelácii terénu a vegetačných prvkov s mnohými atraktívnymi, najmä vyhladkovými objektmi. Niektoré návrhy charakterizuje aj aplikácia objektov land-artu. Návrhy prinášajú rôzne pohľady na vytvorenie sústavy segregovaných pohybových trás a možnosti ich zaokruhovania v súlade s rozmiestnením ťažiskových funkčných priestorov. V modelových riešeniach sa objavuje myšlienka formovania ohraničených výbehov pre chovateľov domácich psov s cieľom eliminovať pohyb psov v území národného parku.

Predložené modelové riešenia preukázali vhodnosť lokality **Esslinger Furt** na vybudovanie viacfunkčného nástupného centra pri vstupe do územia Národného parku Dunajské luhy v zmysle prijatej stratégie. Navrhovaná vnútorná funkčná štruktúra a priestorové usporiadanie nástupného centra vytvárajú predpoklady na jeho plnohodnotné uplatnenie v sústave priestorov hraničného územia, ako aj na čiastočné zachytenie tlaku návštevníkov na územie národného parku. Realizácia náučno-poznávacieho programu v nástupnom priestore môže významne prispieť k úrovni environmentálneho povedomia obyvateľstva a k skvalitneniu spontánnej ochrany prostredia národného parku.

Pre lokalitu **Bratislava, Krasňany, bývalý muničný sklad a voľnočasový areál pri Horárni**, bolo spracovaných 5 alternatívnych riešení: *Silvituristika* – spracovali: Lenka

Korbelová, Eva Báleková, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD., *Výučba a hra v prírode* – spracovali: Lucia Ličková, Michaela Mosná, Lenka Šušorová, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD., *V korunách stromov* – spracovali: Pavol Gašpar, Magdaléna Pastvová, konzultantka: Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD., *Srdce prírody* – spracovali: Lucia Horňáčková, Anna Kubová, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD., *Les – prostriedok poznania* – spracovali: Natália Cagáňová, Zuzana Rusková, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD.

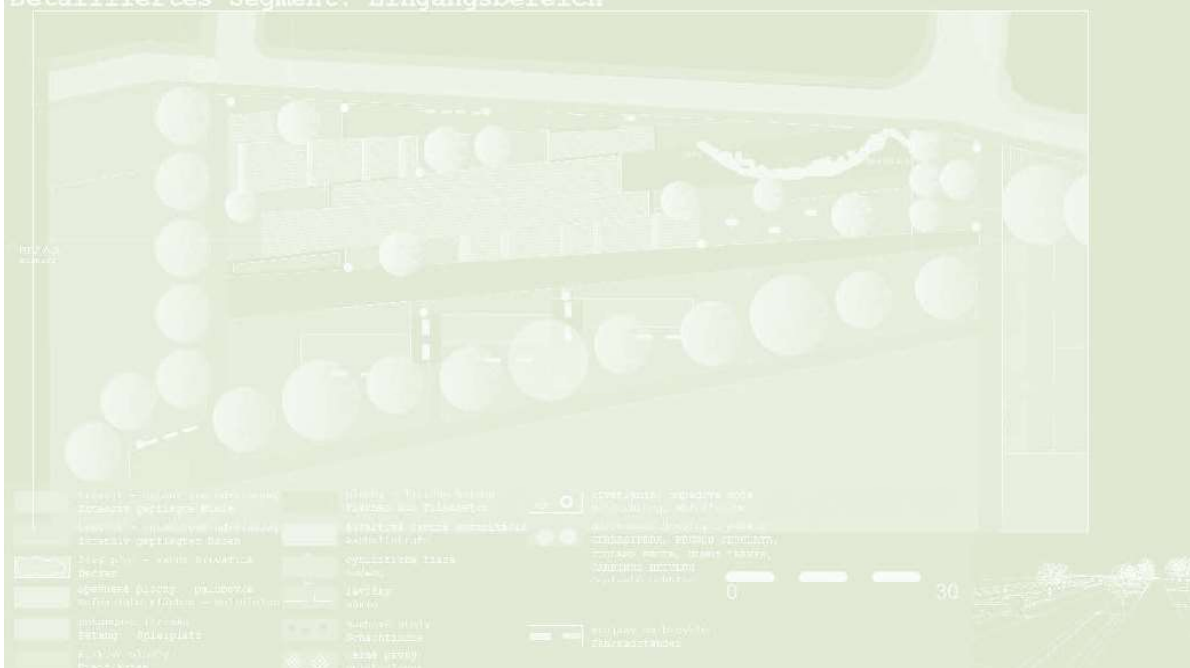
Alternatívne modelové riešenia sa usilovali o integráciu dvoch samostatných priestorových segmentov: oploteného areálu bývalého muničného skladu a voľne prístupného voľnočasového areálu pri Horárni, ktoré majú predpoklady pre vznik viacfunkčného a kombinovaného nástupného centra. Alternatívne modelové riešenia sa orientovali na diferencovanú funkčnú profiláciu uvedených priestorových segmentov, hľadanie možností otvorenia priestorov v prehustenej zachovanej stromovej vegetácii a ich vhodnú konfiguráciu pre navrhované funkčné využitie oploteného územia, zachovanie hustého pásu lesa popri koridore Peknej cesty s izolačnými účinkami, revitalizáciu potoka a jeho integráciu v sústave náučných a zážitkových priestorov, zhodnotenie pôvodných schátraných objektov v oplotenom priestore pre navrhované funkčné využitie: lesná škola, rekreačné vybavenie, rozmiestnenie nových účelových objektov, akcentovanie vstupu do oploteného areálu, vytvorenie sústavy vnútroareálových komunikácií a návrh komunikačného prepojenia dvoch samostatných priestorových segmentov lokality, návrh obslužnej dynamickej a statickej dopravy nástupného centra.

Spoločným znakom návrhov bolo rozlíšenie priestorov nástupného centra na priestor lesnej školy a zážitkových aktivít v lesnom prostredí, umiestnený v oplotenom území bývalého muničného skladu s riadeným, časovo ohraničeným vstupom a na priestor voľnočasových aktivít vo voľne prístupnom území pri Horárni. Obidva uvedené priestory sú spojené viacfunkčnou pohybovou trasou v koridore Peknej cesty, kde sa predpokladá aj prevádzkovanie linky verejnej autobusovej dopravy. Do koridoru Peknej cesty sú zaústečné trasy vnútroareálovej motorickej dopravy oploteného územia, ako aj verejne prístupné

DETAILNÝ SEGMENT - NÁSTUPNÁ PLOCHA

Detailliertes Segment: Eingangsbereich

6 **Hore.** Komplexné návrhy krajinnársko-architektonických riešení jednotlivých lokalít boli dopracované aj do formy detailných riešení vybraných územných segmentov. Príklad riešenia detailného segmentu v návrhu Dunaj pre lokalitu Esslinger Furt vo Viedni, spracovali: Marek Lečko, Kristína Rusnáková, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD. Zdroj: Archív Ústavu krajiny a záhradnej architektúry FA STU

7 **Dole.** Riešenie detailného segmentu lokality Esslinger Furt vo Viedni v návrhu s názvom Krajina ako mozaika – spracovali: Jana Solárová, Michaela Švantnerová, konzultantka: Ing. arch. Eva Putrová, PhD. Zdroj: Archív Ústavu krajiny a záhradnej architektúry FA STU

parkoviská obidvoch priestorov. Druhou spojnicou sú navrhované trasy pre chodcov a cyklistov v lesnom prostredí. V oplotenom území sa uplatňuje vo viacerých alternatívach vnútorné členenie priestoru na vstupný priestor s informačnými prvkami a službami pre návštevníkov, lesnú školu s objektmi a zariadeniami pre environmentálnu výchovu a na zážitkový les s atraktívnymi zariadeniami pre pohybové aj kludové činnosti. Vo voľne prístupnom území pri Horárni sa umiestňujú objekty a zariadenia pre návštevníkov, pre ktorých je lokalita cieľovou stanicou, alebo ju využívajú pred vstupom alebo pri odchode z lesoparku. Okrem oddychových a herných prvkov sa prezentuje tiež objekt vyhliadkovej veže, ktorá by návštevníkom umožnila výhľady na Podunajskú nížinu a východnú časť Bratislavy ponad koruny stromov.

Pre lokalitu Bratislava, Kamzík, centrálna časť rekreačnej oblasti boli spracované

2 alternatívne riešenia: Srdce lesoparku – spracovali: Bc. Zuzana Karľubíková, Bc. Martin Ošust, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD. a Nový prístup – spracovali: Bc. Ida Furiková, Bc. Dominika Sabaková, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD. Návrhy sa odlišujú rôznym ohraničením riešeného územia a s tým súvisiacou filozofiou, ktorá vychádza jednak z rozdielného prístupu k zabezpečeniu dopravnej obsluhy územia a jednak z alternatívneho pochopenia ponuky aktív na trávenie voľného času.

Prvá alternatíva pracuje s modelom tradičného prístupu návštevníkov, ktorý sa delí na prístup s využitím liniek mestskej hromadnej dopravy (MHD) s konečnými zástavkami na Kramároch, Kolibe a Vtáčniku a následnou chôdzou do lokality (15 – 45 minút) a na prístup (príjazd) s využitím vlastných motorových vozidiel na parkoviská v dotyku s riešenou lokalitou. Alternatíva tradičného

8 Návrhy krajinnársko-architektonických riešení jednotlivých lokalít boli prezentované aj formou vizualizácií. Vizualizácie návrhu V korunách stromov pre lokalitu Esslinger Furt vo Viedni – spracovali: Pavol Gašpar, Magdaléna Pastvová, konzultantka: Ing. arch. Katarína Kristiánová, PhD. Zdroj: Archív Ústavu krajinnéj a záhradnej architektúry FA STU

prístupu návštevníkov znamená ohraňovanie návštevnosti lokality vo vzťahu ku kapacite parkovísk pre motorizovaných návštevníkov (týka sa to najmä rodín s malými deťmi) a vo vzťahu k počtom turisticky zdatných návštevníkov, schopných prekonať trasu od zastávok MHD do cieľovej lokality. Uvedená alternatíva v zásade využíva súčasnú priestorovú štruktúru lokality a zameriava sa najmä na kultiváciu pôvodného prostredia jednak z hľadiska kapacity a rozmiestnenia parkovísk a jednak z hľadiska rozšírenia ponuky zariadení a objektov služieb pre návštevníkov v lúčnych priestoroch a v riedkolesí. Novým fenoménom je aktivácia oploteného pozemku Mestských lesov a celopriestorové uplatnenie prvkov environmentálnej výchovy.

Druhá alternatíva je založená na zásadnej zmene prístupu návštevníkov do lokality prostredníctvom novej visutej lanovky s dolnou stanicou v MČ Nové Mesto a hornou stanicou v rekonštruovanom objekte jestvujúcej (tiež rekonštruovanej) lanovky z Vydrickej doliny. Uvedené riešenie umožňuje zásadné obmedzenie vjazdu motorových vozidiel do prírodne chráneného územia len pre dopravnú obsluhu jestvujúcich objektov (vysielač, reštaurácia, hotel, lanovka, Mestské lesy) a zákaz vjazdu súkromných vozidiel. Uvedené riešenie prináša tiež rozšírenie možností zimného využitia lokality vybudovaním nových trás na zjazdové a bežecké lyžovanie so

zasnežovaním tratí. Predpokladané zvýšenie počtu návštevníkov v lokalite je regulovateľné variabilnou kapacitou lanovkovej dopravy, jednoznačne však znamená rozšírenie rekreačných možností v atraktívnom lesnom prostredí pre väčšie počty obyvateľov hlavného mesta. Z krajinnárskeho hľadiska prináša uvedený návrh nový pohľad na konfiguráciu a vzájomný pomer otvorených lúčnych priestorov a súvislých lesných porastov, pričom práve upravené lúčne priestory majú zachytiť a umožniť rekreačné aktivity návštevníkov a zároveň redukovať ich živelný prienik do lesa. Navrhovaná priestorová konfigurácia má tiež výrazne rozšíriť polohy pôsobivých krajinných výhľadov v rôznych výškových horizontoch malokarpatských svahov a optimalizovať vizuálnu komunikáciu urbanizovaného a rekreačného prostredia.

ODPORÚČANIA VÝSKUMNEJ ÚLOHY PRE PRAX A ZHRNUTIE STRATÉGIE URBANNATUR

Skúmaná problematika rozvoja rekreačných aktivít v prírodne chránených územiach prímestských lesov, aplikovaná v modelových riešeniach na lokality vo Viedni a v Bratislave, bola v závere výskumnej úlohy interpretovaná v súbore odporúčaní pre ich ďalší rozvoj. Priebežné a záverečné hodnotenie modelových riešení viedlo k formulácii podstatných výsledkov projektu pre zvolené lokality.

9 Vizualizácie návrhu pre lokalitu Esslinger Furt vo Viedni s názvom Energia kruhu – spracovali: Daniela Britvíková, Lenka Frialová, konzultant: prof. Ing. arch. Peter Gál, PhD. Zdroj: Archív Ústavu krajinskej a záhradnej architektúry FA STU

Odporúčania boli sformulované ako stratégia rozvoja pre kategórie územia: Viedeň, hraničné územie Lobau a Bratislava, prírodné chránené územie Krasňany, Kamzík.¹⁸

Hraničné územie Lobau, Viedeň, ako preukázali modelové riešenia lokality **Esslinger Furt**, má predpoklady pre vytvorenie nárazníkového pásma medzi sektormi intenzívnej a rozrastajúcej sa urbanizácie a rozsiahlym územím národného parku Dunajské lúhy. Hraničné územie je priestorom pre naplnenie požiadaviek miestneho obyvateľstva na rozvoj jeho rekreačných a výchovných aktivít v atraktívne upravenom krajinnom prostredí, v ktorom sa vo vyváženej skladbe uplatňujú lokality pre rekreáciu a environmentálnu výchovu s riadenou návštevnosťou ako aj lokality ekologického poľnohospodárstva s obmedzenou návštevnosťou. Nárazníkové pásmo bude vzhľadom na ponuku svojich rekreačných a náučných aktivít filtrovať a redukovať

množstvo návštevníkov územia národného parku, čo sa priaznivo prejaví na znížení záťažového územia národného parku a zlepšení podmienok pre ochranu jeho vzácnych prírodných spoločenstiev aj ostatných zložiek súčasnej krajinskej štruktúry.

Lokality s funkčným profilom rekreácie a environmentálnej výchovy budú v hraničnom území Lobau sformované ako sústava navzájom prepojených uzlov a línií s ťažiskovým priestorom neďaleko lokality **Esslinger Furt**, ktorý bude pôsobiť ako „zelený stred“. Uvedená sústava lokalít bude zabezpečovať pre svojich návštevníkov primeranú kapacitu služieb a zariadení pre zmysluplné trávenie voľného času, diferencovaných pre rôzne záujmové a vekové skupiny obyvateľstva. Určujúcim činiteľom pre formovanie jednotlivých lokalít a určenie ich funkčného profilu bude ich poloha vo vzťahu k susediacim funkčným plochám a výmera ich disponibilného územia.

Na základe zhodnotenia polohy a výmery jednotlivých lokalít sa určí ich obsah a kapacita zariadení vybavenosti a služieb ako smerodajné hodnoty na stanovenie únosnej návštevnosti. Predpokladaná návštevnosť lokality je východiskom pre výpočet potrebných kapacít na parkovanie osobných áut návštevníkov hraničného územia (nie pre obyvateľov susediacich obytných sektorov). Pri plánovaní návštevnosti hraničného územia je potrebné uvažovať aj s relevantnými kapacitami verejnej dopravy.

Osobitý význam pre funkciu hraničného územia bude mať artikulácia a organizácia oficiálnych vstupov do územia národného parku. Vstup do územia národného parku je segment hraničného územia, v ktorom si má každý návštevník uvedomiť osobitosť územia národného parku a osvojiť si základné zásady ochrany prírodného prostredia. Segment vstupu má poskytovať návštevníkom zrozumiteľný

súbor informácií o národnom parku, ako aj základné služby v rámci funkcií: oddych, občerstvenie, hygiena. Na vstupný segment je potrebné viazať aj kapacitné parkovisko pre predpokladaný počet motorizovaných návštevníkov.

Predpokladom uskutočnenia plánovaných aktivít v hraničnom pásme je nevyhnutnosť vytvoriť predpoklady pre mobilitu návštevníkov v jednotlivých lokalitách a medzi nimi prostredníctvom diferencovanej sústavy trás nemotorickej dopravy pre kategórie: chodci, bežci, cyklisti, jazdci na koňoch. Zásadný význam bude mať centrálna východo-západná spojnice, na ktorú sa budú pripájať priečne trasy, zaústené k vstupom do územia národného parku.

V Bratislave, prírodne chránené územia Krasňany, Kamzík, majú v súčasnosti veľké rezervy v uspokojovaní nárokov mestského obyvateľstva na oddych a rekreáciu v prírodnom prostredí. Tradičné prístupy do lesoparku z Vydrickej doliny a z Koliby kapacitne nestačia a jestvujúca ponuka z hľadiska možnosti obsluhovej dopravy, potrebného vybavenia priestorov a zariadení služieb evidentne nepostačuje najmä v období pracovného voľna a školských prázdnin. Pozitívny trend zvyšovania kvality v niektorých nástupných centrách a lokalitách (Partizánska lúka, Klepáč, Kačín) je výzvou k ďalšiemu kvalitatívnemu rozvoju jestvujúcich rekreačných lokalít a otváraníu lokalít nových, pričom sa uplatní stratégia koncentrácie rekreačných aktivít v upravených strediskách so simultánnym efektom redukcie civilizačného tlaku na okolité lesné prostredie. Predpokladom uvedeného trendu je nevyhnutnosť zvýšiť podiel otvorených lúčnych priestorov so zahustenými okrajmi lesa vo vybraných lokalitách lesoparku. Ako preukázali modelové riešenia, rozvoj rekreačných aktivít obyvateľstva v prírodne chránenom území malokarpatských lesov je možný vo viacerých polohách, jedným z podstatných impulzov môže byť otvorenie nových nástupných centier a koridorov z juhovýchodnej strany lesoparku, z mestských častí Nové Mesto a Rača. Rovnako dôležité je skvalitňovať jestvujúce strediská rekreačných aktivít v lesoparku, či už v jeho hrebeňových (Kamzík, Červený kríž, Pánova lúka), alebo v údolných polohách (Železná studnička, Dlhá lúka, Druhý kameňolom, Tretí kameňolom, Sliva). Veľké možnosti kvalitatívneho obohatenia

juhovýchodného prístupu do lesoparku sa vyvíjajú v koridore Peknej cesty v dôsledku uvoľnenia priestoru bývalého muničného skladu. Uvoľnený priestor spolu s jestvujúcim voľnočasovým areálom pri Horárni majú potenciál na zriadenie kombinovaného nástupného centra s vyváženým zastúpením poznávacích a náučných aktivít (lesná škola) s aktivitami oddychu a rekreácie.

Súčasný stav centrálnej časti rekreačnej oblasti lesoparku v lokalite **Kamzík** nezodpovedá jej významu v štruktúre funkčných plôch rekreácie hlavného mesta, ide skôr o zhuk provizórií a solitérnych objektov. Skvalitnenie lokality si vyžaduje vypracovať zásadný koncepčný plánovací dokument na základe stanovovania filozofie využívania tohto ceného priestoru a vymedzenia kompetencie mesta a podnikateľských subjektov. Rozvoj centrálnej časti rekreačnej oblasti v lokalite **Kamzík** si vyžaduje komplexne prehodnotiť jej priestorové usporiadanie jednak v polohe prírodných spoločenstiev (otvorené priestory, riedkolesie, súvislý les) a jednak v polohe miestnosti potrebných objektov rekreačnej a športovej vybavenosti. Podmienkou optimalizácie funkčnej a priestorovej štruktúry lokality je aj nová koncepcia vnútornej obsluhovej dopravy centrálnej časti s dôsledným oddelením trás motorickej a nemotorickej dopravy bez kolíznych uzlov. Pri úvahách o skvalitnení prístupu obyvateľstva do lokality **Kamzík** možno zväziť aj uplatnenie trasy visutej lanovky z MČ Nové Mesto popri Roesslerovom lome (s efektom zviditeľnenia prírodnej pamiatky) k hornej stanici jestvujúcej lanovky, ktorá by znamenala zásadne nový prístup k ďalšiemu rozvoju lokality **Kamzík**.

S prihliadnutím na dosiahnuté výsledky pri plánovaní hraničného územia Lobau vo Viedni možno aj pri príprave nového územného plánu Bratislavy uvažovať s vytvorením hraničného územia lesoparku v území Podhorského pásu, v ktorom by bolo možné rozmiestniť niektoré oddychové a náučné aktivity s cieľom znížiť zaťaženie prírodného prostredia chránenej krajinskej oblasti (CHKO). Predpokladom uvedenej stratégie je nevyhnutnosť zachovať vplyv mesta, rešpektíve mestskej časti na relevantné pozemky.¹⁹

Na základe procesu urbANNatur boli odvodené rôzne strategické princípy, ktoré možno použiť jednotlivo alebo súhrnne nielen pre riešené lokality, ale aj v iných

podobných situáciách, a ktoré prispievajú k vzájomnej zlučiteľnosti ochrany prírody a rekreačnej funkcie prímestských oblastí.²⁰ Súbor argumentov pomáha odborníkom, rozhodujúcim aktérom a ďalším zúčastneným pri ich činnosti zameranej na zachovanie prírodných území a súčasne vytváranie nových rekreačných zón v zmysle zásady, že chránené oblasti, ako aj ich okrajové územia v sebe ukrývajú silu a veľký potenciál, pričom nárazníkové zóny môžu pomôcť zachovať ich hodnotu. Skutočnosť, že aj okrajové oblasti a hraničné územie chránených oblastí majú výnimočný ráz, treba sústavne zdôrazňovať. Keďže patričná informovanosť a vytváranie povedomia sú dôležitým stavebným kameňom úspešných projektov, musí byť tento proces dôkladný, zaujímavý a orientovaný na príslušné cieľové skupiny. Aj atraktívne upravené menšie „zelené“ plochy na miestach, kde ľudia žijú alebo pracujú, sú dôležité pre vytváranie povedomia a sprostredkovanie podnetov.²¹

Projekt urbANNatur hľadal odpoveď na otázku, či možno nájsť riešenia, ktoré umožnia bezkonfliktnú koexistenciu, rešpektíve symbiózu opatrení na ochranu prírody a rekreačného využitia vzácnych prírodných území v blízkosti rozrastajúcich sa mestských častí tak, aby v ideálnom prípade priniesli výhody všetkým zúčastneným. Vo všeobecnosti môžeme hovoriť o dvoch rôznych spôsoboch riešenia danej problematiky, a to o opatreniach uskutočňovaných priamo v prírodnej rekreačnej zóne a mimo nej. Tolerované využívanie vzácnych prírodných území na rekreáciu neprináša očakávané výsledky a je zvyčajne výrazne obmedzené zákonnými predpismi. Povolené formy rekreácie v prímestských prírodných rekreačných zónach nespôsobia problémy, ak neprekročia maximálnu možnú mieru zaťaženia danej oblasti. Niektoré formy rekreácie zatažujú prírodné prostredie len minimálne, iné aktivity spôsobujú väčšiu záťaž. Kapacitu zaťaženia prírodných území možno zvýšiť opatreniami, ktoré zohľadňujú nielen predpisy na ochranu prírody, ale aj požiadavky na rekreačné využitie týchto zón. K takýmto opatreniam patrí napríklad priestorové členenie územia, príkazy a zákazy a aj riadenie pohybu návštevníkov. Spomínané opatrenia majú za cieľ vytvárať pre návštevníkov rekreačných oblastí zaujímavé prvky vo forme línii alebo jednotlivých

bodov, čím sa automaticky zníži návštevnosť ostatných lokalít. Pohyb návštevníkov v chránenej oblasti môžu usmerňovať aj opatrenia uskutočnené v blízkej „náravníckovej zóne“. Najmä v prípade, keď napriek optimalizácii systému riadenia návštevníkov v rámci prírodnej rekreačnej zóny príde k prekročeniu maximálnej novej miery jej zaťaženia, je nevyhnutné nielen myslieť, ale aj konať za hranicami tohto prírodného územia. Je potrebné optimalizovať „náravníckovú zónu“ prostredníctvom opatrení na riadenie návštevnosti a zatriktívniť ju predovšetkým pre tie cieľové skupiny, ktoré vo svojom voľnom čase intenzívne využívajú rekreačné zóny na rozvoj aktivít zaťažujúcich prírodné prostredie. Aby bolo možné nájsť vhodné riešenia pre jednotlivé mestské oblasti, je nevyhnutné vykonať detailnú analýzu týchto lokalít a vyhodnotiť ich osobitný ráz.²²

ZÁVER

Úlohou akademického prostredia je nielen vychovávať a vzdelávať odborníkov pre prax, ale aj prispievať k rozvoju poznania v danej oblasti. Výskum v oblasti krajinskej architektúry produkuje poznatky potrebné a využiteľné v oblasti navrhovania a rozhodovania, ale aj navrhovanie môže byť zdrojom poznatkov, predmetom či metódou výskumu. Diskusie mnohých autorov o vzájomných vzťahoch medzi navrhovaním a výskumom v oblasti krajinskej architektúry a ich významom pre výučbu, akademické prostredie a prax potvrdzujú dôležitosť a význam týchto spojení.²³ Potvrdilo ich aj riešenie projektu urbANNatur.

- KAPLAN, Robert S. Connecting the Research-Teaching-Practice Triangle. *Accounting Horizons*, marec 1989, s. 129 – 132.
- GÁL, Peter. Spolupráca s Fakultou architektúry Slovenskej technickej univerzity. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- LEPUTSCH, Susanne – HOLČÍKOVÁ, Joana: Urbannatur – Údaje o projekte. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- Ktorá bola spracovaná v zmysle Zmluvy o spolupráci, uzavretej medzi organizáciou Mestské lesy v Bratislave a Fakultou architektúry STU v Bratislave v novembri 2010.
- Pracovníci Ústavu krajinskej a parkovej architektúry FA STU riešili v minulosti viacero výskumných projektov s touto problematikou, napríklad projekty VEGA: Krajinná architektúra – systematika a klasifikácia tvorivých metód (2000 – 2002, zodpovedný riešiteľ Gál, Peter), Dynamika premien prírodných systémov v štruktúre sídla, (1998 – 2000, spoluriešiteľky Putrová, Eva, Gécová, Katarína), Optimalizácia rozvoja štruktúr osídlenia a krajiny (1991 – 1994, zodpovedný riešiteľ Gál, Peter).
- GÁL, Peter. Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránenom území. Dostupné na <http://krajinnaarchitektura.sk/rozvoj-rekreačných-aktivít-v-prírodne-chránenom-uzemí/>.
- GÁL, Peter. Výskum FA STU. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- Chránená krajinná oblasť (CHKO): Rozsiahlejšie územie spravidla s výmerou nad 1 000 ha, s rozptýlenými ekosystémami, významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s charakteristickým vzhľadom krajiny alebo so špecifickými formami historického osídlenia. Pre chránenú krajinnú oblasť platí 2. stupeň ochrany (zákon č. 543/2002 Z. z. v znení neskorších úprav).
- Naučný slovník lesnícky. Praha 1960.
- MADAR, Zdeněk – PFEFFER, Antonín: Životní prostředí. Praha, Orbis 1973. 572 s.
- SUPUKA, Ján – VREŠTIAK, Pavol: Základy tvorby parkových lesov. Bratislava, VEDA 1984. 224 s.
- Tamže.
- Tamže.
- GÁL, Peter. Výskum FA STU. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- GÁL, Peter. Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránenom území. Dostupné na <http://krajinnaarchitektura.sk/rozvoj-rekreačných-aktivít-v-prírodne-chránenom-uzemí/>.
- K charakteristike lokalít pozri GÁL, Peter. Výskum FA STU. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- K výsledkom – charakteristike modelových riešení pozri tamže.
- K stratégii rozvoja pre kategórie územia: Viedeň, hraničné územie Lobau a Bratislava, prírodne chránené územie Krasňany, Kamzík pozri tamže.
- GÁL, Peter. Rozvoj rekreačných aktivít v prírodne chránenom území. Dostupné na <http://krajinnaarchitektura.sk/rozvoj-rekreačných-aktivít-v-prírodne-chránenom-uzemí/>.
- HOLČÍKOVÁ, Joana: Výsledky projektu – realizačná etapa projektu urbANNatur. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- MÄTZLER, Alois. Urbannatur – zhrnutie stratégie. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- HOLČÍKOVÁ, Joana – LEPUTSCH Susanne: Urbannatur – odpovede. In: Menkyna (ed.) urbANNatur – Rozvoj rekreačných aktivít v prímestských chránených prírodných územiach. urbANNatur – Entwicklung von Erholungsangeboten für städtische Naturschutzgebiete. Fami s. r. o. pre Mestské lesy v Bratislave, 2013. 142 s.
- Pozri napríklad ARMSTRONG, H., 1999. Design studios as research: an emerging paradigm for landscape architecture. *Landscape Rev.* 5 (2), 5 – 25, BENSON, J. F., 1998. On research, scholarship and design in landscape architecture. *Landscape Res.* 23 (2), 198 – 204, BOWRING, J., 1999. Editorial: the issue of the refereed studio. *Landscape Rev.* 5 (2), 1 – 4, BRINK, L. A., 1997. Research and practice – a model for the design studio. In: Raval, S.R. (Ed.), CELA Proceedings on Building Toward Diversity. Council of Educators in Landscape Architecture, Asheville, NC, p. 26, CHENOWETH, R., 1992. Research: hype and reality. *Landscape Architecture Mag.* 82 (3), 47 – 48, CHENOWETH, R., CHIDISTER, M., 1983. Attitudes toward research in landscape architecture: a study of the discipline. *Landscape J.* 2, 98 – 113, MCLAUGHLIN, R., 1991. Research in landscape architecture. In: Westphal, J. (Ed.), Proceedings of the Conference on CELA Selected Papers. Landscape Architecture Foundation, Washington, DC, pp. 234 – 235, MILBURN, L. S., BROWN, R. D., PAINE, C., 2001. Research on research: research attitudes and behaviors of landscape architecture faculty in North America. *Landscape Urban Plann.* 57, 57 – 67, NASSAUER, J. I., 1985. Bringing science to landscape architecture. In: Stoltz, R. (Ed.), Proceedings of the CELA Forum on Issues of Teaching and Instructional Development in Professional Education. Council of Educators in Landscape Architecture, University of Guelph, Guelph, Ont., pp. 41 – 44, PALMER, J. F., SMARDON, R. C., ARANY, J., 1984. Summary of the landscape architecture research needs survey. *Agora (Winter)*, 17 – 19, SELMAN, P., 1998. Landscape design as research: an emerging debate. *Landscape Res.* 23 (2), 195 – 196, STEINITZ, C., 1995. Design is a verb design is a noun. *Landscape J.* 14 (2), 188 – 200, alebo THWAITES, K., 1998. Landscape design as research: an exploration. *Landscape Res.* 23 (2), 196 – 198.